

L'obra geogràfica de Marc-Aureli Vila a Veneçuela

Joan Vilà-Valentí

Tan sols voldríem destacar, en aquest breu treball, la importància que presenta l'obra geogràfica de Marc-Aureli Vila durant la seva llarga estada a Veneçuela. En un altre estudi, cara al futur, ens plauria analitzar i valorar el que representa, quant al coneixement geogràfic de les terres i gent veneçolana, aquesta contribució ben quantiosa i remarcable del nostre autor.

Marc-Aureli Vila, geògraf

Cal assenyalar, en primer lloc que Marc-Aureli actuà com a geògraf, des d'un punt de vista professional, precisament a Veneçuela. Hi arribà l'any 1943, quan tenia trenta-cinc anys. Havia nascut, en efecte, el 1908. Durant aquest mateix any, curiosament, havien nascut també –com jo mateix remarcava fa uns quants dies en una reunió sobre la història de la ciència contemporània al nostre país– dos altres futurs geògrafs catalans. Em refereixo a Lluís Solé Sabarís i Salvador Llobet, que a partir del cinquè decenni efectuaren a Catalunya una tasca decisiva per al desenvolupament de la geografia catalana.

Prèviament a la seva arribada a Veneçuela, Marc-Aureli Vila havia estat gairabé quatre anys a Colòmbia. Segons tinc entès hi exercí primordialment com a advocat. En canvi, a Veneçuela veié la possibilitat de dedicar-se per complet a l'ensenyament i a la recerca de la geografia. Va adonar-se encertadament que respecte a la nostra disciplina, tant en el camp pedagògic com en el de la inves-

tigació, hi havia en aquell país i en aquells moments una tasca ben àmplia per a dur a terme.

La inclinació envers la geografia ja s'havia despertat en Marc-Aureli Vila en la seva infantesa i joventut, inicialment sens dubte per una influència directa del seu pare, l'excel·lent pedagog i geògraf Pau Vila. Ell mateix m'ho explicava en una llarga conversa que tinguérem ara fa quatre anys, amb motiu de la preparació, per part meua, d'una intervenció que jo havia de tenir en el acte d'homenatge nacional a Marc-Aureli, en commemoració dels seus 90 anys, el 14 de març de 1998.

En efecte, acompanyat al seu pare en diverses excursions, ja s'anava despertant sens dubte el seu interès per la geografia. Converses i relacions mantingudes amb diversos naturalistes i alguns mestres geògrafs i l'assistència a conferències i cursos —recordem per exemple el curs donat l'any 1925 per Raoul Blanchard, professor a Grenoble, al Centre Excursionista de Catalunya—, mantenien i revifaven un creixent interès per la geografia en el jove Marc-Aureli Vila.

A la Universitat de Barcelona el nostre autor estudià Dret. Però l'interès per la geografia continuava. Ell mateix em deia que la nostra disciplina l'acostava al país i a la seva gent. Interessat també per l'ensenyança, donà classes i breus cursos de geografia en diverses ocasions, com per exemple a l'Ateneu Enciclopèdic Popular. El maig de l'any 1935 participà en la fundació de la Societat Catalana de Geografia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans. La primera Junta de Govern de l'esmentada Societat estava presidida pel seu pare, Pau Vila, i n'era vicepresident el mestre Pere Blasi. En formaven part també Josep Iglésies i Lluís Solé Sabarís i el delegat de l'Institut era Eduard Fontserè. Tots ells vivament interessats per la geografia, malgrat tenir una formació secundària o universitària diferent, com havien mostrat ja al llarg del darrer decenni o fins i tot abans i com mostrarien en els anys venidors. Semblava un futur prometedor per als estudis geogràfics a Catalunya que es veié brutalment interromput per la maltempada de la segona meitat d'aquell quart decenni.

Tot això devia tenir-ho en compte Marc-Aureli Vila a mitjan cinquè decenni, ja a Veneçuela, on havia arribat l'any 1943. La seva dedicació a la geografia fou ben clara des de la publicació del seu primer llibre en aquell país, l'any 1946 (vegeu nota 1 al final d'aquest treball). Com a professor de geografia formà part de les Universitats Central de Veneçuela i Andrés Bello.

Les publicacions geogràfiques

Un grup de publicacions de Marc-Aureli sobre geografia recull diversos treballs primerencs de recerca geogràfica sobre uns sectors determinats de Veneçuela (nota 2). El nostre autor s'interessà especialment per la geografia econòmica, però amb unes anàlisis que es concreten en unes àrees ben determinades, des d'un punt de vista geogràfic, administratiu o polític. S'acostà, en aquest sentit, a la geografia regional que ell havia conegut aplicada a Catalunya, en una

altra forma, els anys 1922-36. Tot això matisat per un interès pedagògic, amb el desig d'escriure i publicar estudis, fins i tot abastant tot Veneçuela, que reflectissin un concepte modern de la geografia i que superessin antigues formes purament descriptives. Tot això expressat amb un vocabulari més ric, més precís i més científic que el que fins llavors havia estat utilitzat a Veneçuela (nota 3).

El punt de partida de les anàlisis reals concretes prenen un caràcter més científic a partir de la delimitació de determinats sectors des d'un punt de vista de «regió natural». Més endavant, l'interessà, especialment, en aquest sentit, l'estudi i definició de les regions naturals bàsiques que presentava el conjunt del país veneçolà (vegeu nota 4).

Des dels anys 1947-48, Marc-Aureli Vila entrà en relació amb la Corporación Venezolana de Fomento, organisme oficial encarregat de preparar treballs i estudis que poguessin ser la base per a futurs plans territorials de desenvolupament econòmic. Al nostre autor, d'acord amb la seva visió de la geografia, li fou encarregat especialment de recollir la informació pertinent corresponent a cada estat de Veneçuela i de suggerir uns possibles marcs d'actuació de cara a una millora territorial i econòmica. D'aquesta manera sorgí una col·lecció d'obres que resulten fonamentals per al coneixement geogràfic de Veneçuela. El treball realitzat per Marc-Aureli Vila, que durà una vintena d'anys, donà lloc a vint-i-cinc publicacions de 1950 a 1967. Es tracta, sens dubte, d'una de les aportacions capitals, potser en conjunt la més destacada, realitzades pel nostre autor respecte al coneixement de les terres i la gent veneçolanes.

L'esmentada col·lecció, publicada per la Corporación Venezolana de Fomento, fou iniciada l'any 1950 amb un estudi de l'estat de Táchira. Seguiren a continuació vint-i-quatre publicacions més, essent les últimes dedicades a l'estat Mérida i a les Dependències Federals (vegeu nota 5).

Durant la segona part del decenni setè i durant tot el vuitè, Marc-Aureli Vila —que havia arribat a aplegar, juntament amb els seus col·laboradors, una extraordinària informació sobre Veneçuela— publicà de nou diverses obres sobre el conjunt de Veneçuela.

Les anàlisis són efectuades en general des del punt de vista d'un geògraf economista, però no hi falten visions de caràcter històric, de geografia física i un interessant recull de mots geogràfics. La gran curiositat de Marc-Aureli Vila i l'àmplia i ben diversa informació recollida es fan ben palesa en aquestes publicacions (vegeu nota 6). Problament destaca, ja avançat el vuitè decenni, un ampli i extens estudi de geografia econòmica —o «geoconomia», segons la nomenclatura de l'autor— publicat a la segona meitat del vuitè decenni, en tres volums (nota 7).

No assagem pas d'efectuar un recull complet dels treballs del nostre autor realitzats i publicats durant la seva llarga i fecunda estada a Veneçuela sinó tan sols assenyalar les principals línies de recerca i publicació i subratllar les obres que ens semblen més significatives. Però la curiositat de Marc-Aureli Vila, com ho hem indicat abans, era realment impressionant. Recordem, ja en els seus quinze anys de residència a Veneçuela, com es reflecteix en les seves publica-

cions la tasca efectuada en aquest país per un grup de religiosos catalans, les anàlisis de determinats fets físics i, seguint la seva inclinació cap a reculls de mots i topònims, un curiós diccionari de terres i aigües de Veneçuela (nota 8).

No intentem pas recollir en aquest treball nostre els nombrosos articles o notes de Marc-Aureli Vila sobre el país veneçolà que veieren la llum en revistes o publicacions periòdiques. Però recordem una breu nota sobre el delta de Orinoco, publicada a Barcelona el 1970, després de la coneixença personal que d'ell tinguérem l'any anterior a Caracas, quan fou celebrada a l'esmentada ciutat una reunió de la Comissió «Geografia i Educació» de la Unió Geogràfica Internacional (nota 9).

L'actitud de Marc-Aureli Vila envers Veneçuela

Realment una immediata conclusió d'aquest article és la quantiosa contribució de Marc-Aureli Vila al coneixement geogràfic de Veneçuela. Quantiosa i ben valuosa contribució, certament. El nostre autor se'ns presenta amb una extraordinària capacitat de treball. Efectuat, a més, sobre aspectes força diversos i amb una notable regularitat. En aquesta tasca predominen sens dubte les anàlisis de caràcter territorial i econòmic, és a dir, estudis geogràfics «geoeconòmics» com diu ell mateix, ja en el vuitè decenni. Hi ha una vintena d'anys, dels 1949-50 als 1967-68, on la dedicació als treballs sobre els diversos estats i sectors de Veneçuela presenta una gran regularitat i continuïtat. D'aquestes recerques sorgeixen més tard diverses obres de conjunt sobre el país veneçolà, com la *Geografia econòmica de Venezuela* (1970) i especialment els tres volums de la *Geoeconomía de Venezuela* (1976-77).

Tot això en unes circumstàncies no pas massa favorables, especialment en els anys inicials a Veneçuela. Malgrat la bona acollida, el record del propi país abandonat i de les tristes circumstàncies d'un passat encara molt proper devien pesar profundament. Per altra banda, és encomiable l'adaptació a un nou i llunyà país i l'entusiasme i l'esforç que Marc-Aureli Vila esmerçà en les seves tasques.

Més encara, caldria destacar l'afecte que ell posà, en els seus estudis, envers les terres i la gent veneçolanes. Amb una actitud ben voluntariosa i conscient sens dubte, d'acord amb el que em deia en ocasió d'una conversa a què abans ja he al·ludit. Tot pensant en el seu propi país —llavors tan llunyà i tan proper al mateix temps— i aplicant-ho també a Veneçuela, em manifestava que sempre havia actuat amb el desig d'ésser útil a la població i al poble del que formava part. Era evident que Marc-Aureli Vila, sentint-se profundament català, amb l'esperança de retornar algun dia, no deixava tampoc d'estimar i valorar intensament les terres i la gent veneçolanes. Ho feia a través d'un estudi acurat i comprensiu del present, sense oblidar el passat i el possible futur del país.

Notes bibliogràfiques

(1) *Nociones de geografía universal*, Caracas, editorial Las Novedades, 1946.

(2) Dos exemples d'aquests estudis primerencs de determinats sectors geogràfics: *Monografía geográfica del Valle de Caracas*, Sociedad Interamericana de Antropología y Geografía, 1947; *Monografía de los Llanos El Cenizo*, Caracas, Corporación Venezolana de Fomento, 1948.

(3) El millor exemple d'un llibre de text el constitueix la *Geografía de Venezuela*, Caracas, Fundación Eugenio Mendoza, 1953. Aquest llibre obtingué un gran èxit. La primera edició fou seguida de set edicions més, de 1954 a 1962.

(4) *Las regiones naturales de Venezuela*, Caracas, Universidad Central de Venezuela, 1950. Aquest any efectuà dues publicacions cartogràfiques amb el mateix títol a la Corporación Venezolana de Fomento (2 volums, 1950 i 1952).

(5) Fem citació completa de la primera obra publicada d'aquesta col·lecció: *Aspectos geográficos del Estado Táchira*, Caracas, Corporación Venezolana de Fomento, 1950, pp. 228. Seguiren l'estudi del Estado Bolívar (publicada l'any 1951), el Estado Zulia (1952), el Estado Anzoátegui (1953), el Estado Portuguesa (1954), el Estado Apure (1955), el Estado Cojedes (1956), una nova aportació sobre el Táchira (1958), Nueva Esparta (1958), el Estado Falcón (1961), el Estado Monagas (1962), el Estado Barinas (1963), Territorio Federal Amazonas (1964), el Estado Sucre (1965), el Estado Guárico (1965), el Estado Carabobos (1966), el Estado Yaracuy (1966), el Distrito Federal (1967), el Estado Miranda (1967), el estado Mérida (1967) i las Dependencias Federales (1957).

(6) Fem citació tan sols d'algunes d'aquestes publicacions, les que ens sembla més significatives: *Geografía Física de Venezuela*, Caracas, editorial Kapelusz Venezolana, 1968; *Geografía económica de Venezuela*, Caracas, editorial Kapelusz Venezuela, 1970; *Conceptos sobre geografía histórica de Venezuela*, Caracas, Monte Ávila Editores, 1970; *Vocabulario geográfico de Venezuela*, Caracas, Corporación Venezolana de Fomento, 1971; *Notas sobre Geoeconomía prehispánica de Venezuela*, Caracas, Universidad Central de Venezuela, Facultad de Humanidades y Educación, 1976.

(7) *Geoeconomía de Venezuela*, Caracas, Corporación Venezolana de Fomento, vol. 1, 1976, pp. 423; vol. 2, 1977, pp. 508; vol. 3, 1977, pp. 223.

(8) Observeu que el primer llibre que indiquem fou editat a Barcelona i està redactat en català; els altres continuen publicats a Caracas, per organismes i editorials diferents: *Els caputxins catalans a Veneçuela*, Barcelona, Ariel, 1969; *Las sequías en Venezuela*, Caracas, Ediciones Fundacomún, 1975; *Diccionario*

de tierras y aguas en Venezuela, Caracas, Dirección de Cartografía Nacional, 1976.

(9) Vila, Marc-Aureli, 1970: «El delta del Orinoco», *Revista de Geografía*, Departament de Geografia, Universitat de Barcelona, vol. IV, pp. 92-97, 1 figura.